

Ο προβληματισμός για την αθανασία της ψυχής στον αρχαίο Ισραήλ

/ [Πεμπτούσια](#)

Η μελέτη της κ. Ε. Παπαϊωάννου, για τη διδασκαλία της Παλαιάς Διαθήκης σχετικά με την ψυχή, συνεχίζει και στο σημερινό απόσπασμα (προηγούμενο άρθρο: www.rempptousia.gr/?p=85811), τη διερεύνηση των σχέσεων ψυχής και θανάτου στα κείμενα του αρχαίου Ισραήλ, μελετώντας παράλληλα και το ενδεχόμενο ύπαρξης πλατωνικών επιρροών σε αυτά.

Πηγή: godzdogz.op.org

Η δύναμη του δημιουργού όλων των όντων σταματά μπροστά στην θύρα του θανάτου; Είναι δυνατόν κάτι τέτοιο να συμβαδίζει με την τόσο παρεμβατική δράση του Θεού στον εκλεκτό λαό του; Η πίστη του παλαιοδιαθηκικού ανθρώπου δεν μπορούσε να συμβιβαστεί με τον περιορισμό όχι μόνο της παντοδυναμίας, αλλά και

της αγάπης του Θεού από τον θάνατο[90]. Σπέρματα αυτής της μεταστροφής παρατηρεί κανείς κυρίως στους Ψαλμούς όπως στον 35^ο στίχ. 10 όπου ο Θεός ονομάζεται πηγή της ζωής ή, ακόμη περισσότερο στον 15^ο στίχ. 10 όπου ο Θεός δεν αφήνει την ψυχή του πιστού δούλου του να διέλθει τη Σεώλ[91]. Στα χωρία αυτά βέβαια δεν μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι θεμελιώνεται μία συμπαγής αντίληψη για μία μετά θάνατον ζωή. Απλά αρχίζει να κάνει στους κύκλους των ευσεβών πολύ δειλά την παρουσία της υπό μορφήν περισσότερο επιθυμίας, παρά πίστης ή έστω ελπίδας.

Η αντίληψη και η πίστη στην ανάσταση των νεκρών ως λύση στο ζήτημα της μεταθανάτιας τύχης του ανθρώπου ωριμάζει στην μεταιχμαλωσιακή περίοδο και ιδιαίτερα κατά την Μακκαβαϊκή επανάσταση[92]. Στο 12^ο κεφ. Του Δανιήλ και στα κεφάλαια 7 και 12 του Β' Μακκαβαίων ενυπάρχουν όλα τα χαρακτηριστικά της εβραϊκής μεταιχμαλωσιακής αντίληψης για την ανάσταση των νεκρών. Η σωτηρία του Θεού για τους πιστούς παύει πια να αφορά τον παρόντα βίο, την μακροζωία και την ευημερία, όπως γινόταν στον αρχαίο Ισραήλ μέχρι τουλάχιστον τον καιρό της Βασιλείας. Τοποθετείται πια στα έσχατα και ενεργείται με την ανάσταση των νεκρών[93]. Πολύ σημαντικό στοιχείο για την έρευνά μας είναι ότι η Σεώλ καταργείται και ως εξισωτική κατάσταση δικαίων και αδίκων και ως τόπος σκιών. Η ανάσταση αποτελεί την εισαγωγή στη νέα βασιλεία του Θεού, όπου στον καθένα θα ανταποδίδεται κατά τα έργα του[94]. Το Β' Μακ. 10-12 εξάλλου καταδεικνύει την πεποίθηση της μετοχής στην ανάσταση του ίδιου και όχι κάποιου άλλου σώματος του ανθρώπου. Η αντίληψη αυτή αποδεικνύει ότι η πίστη στην ανάσταση πηγάζει απευθείας από την αρχέγονη παλαιοδιαθηκική αντίληψη, ότι η ψυχή δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς το σώμα.

4.3 Πλατωνικές επιρροές

Με βάση όσα έχουμε πει έως εδώ θα προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε σε αδρές γραμμές τις πλατωνικές επιρροές στην Π.Δ. αναφορικά με το ζήτημα των ψυχών κατά και μετά τον θάνατο. Στο κλασικό ανθρωπολογικό χωρίο της Γενέσεως (1,26 - 27) και στα χωρία Γεν. 5,1 και 9,6 παρουσιάζονται οι όροι «εικόνα» και «ομοίωση», οι οποίοι φαίνεται να δείχνουν με σαφήνεια τη βιβλική αντίληψη για την ουσία του ανθρώπου: ο άνθρωπος δημιουργήθηκε κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση του Θεού. Σε τι αναφέρεται η εικόνα και η ομοίωση του Θεού ή η θεία εικόνα δεν διευκρινίζεται στα βιβλικά κείμενα, και μάλιστα υπό το φως της ψυχοσωματικής ενότητας του ανθρώπου -που δεσπόζει σ' αυτά- είναι δύσκολο να αποφύγει κανείς εντελώς τις συνέπειες των ανθρωπομορφικών εκφράσεων.

Στους τόπους στους οποίους η ιουδαϊκή κοινότητα επηρεάστηκε βαθιά από τις ελληνικές φιλοσοφικές ιδέες, όπως η Αλεξάνδρεια, εμφανίστηκε μια διαρκική

ερμηνεία του ανθρώπου. Η προς τον Θεό ομοιότητα αποδόθηκε στην αθάνατης πνευματικής ψυχής, υπό την έννοια της αντίθεσής της προς το σώμα. Άλλοι διανοητές θέλοντας να δώσουν έμφαση στην ελευθερία της βούλησης, υποστήριξαν ότι η ομοιότητα αυτή είναι ηθικής φύσεως. Είναι, λοιπόν, φανερό ότι καμιά δοξασία δεν μπορεί να στηριχθεί σ' αυτά τα εδάφια χωρίς ένα ευρύτερο ερμηνευτικό πλαίσιο. Η εξέταση του βιβλικής έννοιας του όρου νεφές η οποία αποδίδεται γενικά ως «ψυχή» φανερώνει ότι δεν πρέπει να κατανοείται ως αποκλειστική αναφορά στην πνευματική πλευρά του ψυχοφυσικού ζεύγους. Ο άνθρωπος δεν κατέχει μια νεφές αλλά μάλλον είναι νεφές, όπως μαρτυρεί και το Γεν. 2,7 : «και εγένετο ο άνθρωπος εις ψυχήν ζώσαν» .

Ο όρος ψυχή λοιπόν, διαπιστώσαμε κατ' επανάληψη ότι είναι δηλωτικός ολόκληρης της ανθρώπινη οντότητας, εμπυχωμένης από πνεύμα ζωής-ζωτική ενέργεια. Είναι λοιπόν λάθος να λέγεται ότι το ένα μέρος του ανθρώπου είναι η ψυχή και το άλλο το σώμα. Ο άνθρωπος, ήταν για τους περισσότερους βιβλικούς συγγραφείς, αυτό που ονομαζόταν «μια ζωντανή μονάδα», και όχι ένα δυϊκό δημιούργημα που μπορεί να χωριστεί σε δύο διακεκριμένα μέρη άνισης σπουδαιότητας και αξίας. Η ψυχή δεν κατοικεί στο σώμα, αλλά εκφράζεται με το σώμα, το οποίο, όπως και η σάρκα, δηλώνει ολόκληρο τον άνθρωπο, ο οποίος αποτελεί αχώριστη ψυχοσωματική ενότητα. Η αντίληψη αυτή της αχώριστης ψυχοσωματικής ενότητας για τη φύση του ανθρώπου κυριαρχεί στη βιβλική σκέψη, σε αντίθεση με την αποκαλυπτική γραμματεία (2^{ος} π.Χ. - 2^{ος} μ.Χ. αιώνας) όπου ο όρος νεφές άρχισε να θεωρείται ως χωριστή φυσική οντότητα με ύπαρξη χωριστή από το σώμα. Μολονότι δεν υπήρξε πλήρης αποκοπή από τη βιβλική αντίληψη, παρ' όλα αυτά εμφανίστηκε στην αποκαλυπτική γραμματεία ένας λειτουργικός δυαλισμός «ψυχής - σώματος».

Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτού του δυαλισμού το συναντάμε στη Σοφία Σολομώντος. Ο συγγραφέας της καταβάλλει προσπάθεια να δώσει απάντηση στο ερώτημα τι γίνεται με τις ψυχές όσων έχουν πεθάνει. Στο χωρίο 3, 1-10 αλλά και σε όλο το κείμενο ως το πέμπτο κεφάλαιο του βιβλίου, διαβεβαιώνεται ότι οι ψυχές των δικαίων μετά τον θάνατό τους βρίσκονται ασφαλισμένες στα χέρια του Θεού.

[Συνεχίζεται]

[90] Marius Reiser, *Der Auferstehungsglaube im Alten Testament und im Frühjudentum*, πραγματεία δημοσιευμένη στην ιστοσελίδα http://catholic-church.org/ao/ps/reiser2.html#_ftnref19.

[91] Για περισσότερα σχετικά με την ερμηνεία αυτού του ψαλμού βλ. Δ. Καϊμάκη,

ό.π., σ. 104-108.

[92] Το θέμα της ανάστασης των νεκρών στην Π.Δ. έχει ερευνηθεί διεξοδικά από τον καθηγητή κ. Δ. Καϊμάκη στο ομώνυμο έργο του στο οποίο πολλές φορές ήδη παραπέμψαμε. Σκοπός των επιλεκτικών μας παραπομπών σε κάποια ερμηνευμένα από τον εν λόγω καθηγητή χωρία, δεν είναι να εξετάσουμε εκ νέου το ζήτημα της ανάστασης, αλλά να το δούμε στα πλαίσια της δικής μας έρευνας σχετικά με την ψυχή.

[93] Ό.π., σ. 131.

[94] Ό.π., σ. 133.